

Úvod

Program pro mezinárodní hodnocení žáků PISA (The Programme for International Student Assessment) je mezinárodní šetření realizované Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD). V současnosti je šetření PISA považováno za největší a nejdůležitější šetření měřící výsledky vzdělávání na mezinárodní úrovni. Jeho hlavním cílem je pomocí pravidelného testování znalostí patnáctiletých žáků¹ hodnotit vzdělávací systémy zúčastněných zemí. PISA skupinu testovaných žáků určuje rokem narození. Kromě členských zemí OECD se testování PISA účastní také nečlenské země z celého světa. Stejně jako v případě ostatních mezinárodních šetření v oblasti vzdělávání je hlavním přínosem šetření PISA zejména možnost srovnání vzdělávacích systémů napříč zúčastněnými zeměmi, a to jak z geografického hlediska, tak v čase.

Výsledky tohoto šetření tak umožňují tvůrcům vzdělávacích politik získat informace o stavu vzdělávacích systémů v jiných zemích a tyto následně využít například v případě školských reforem či v procesu vytváření školského kurikula, dále pak pro zhodnocení kvality a efektivity vzdělávacího systému, stejně jako k identifikaci jeho slabých míst a nedostatků. Kromě mezinárodního kontextu pro hodnocení vlastního vzdělávacího systému jsou tak výsledky z šetření PISA využívány ze strany národních vlád a ministerstev, která mají na starost organizaci a správu vzdělávacího a školského systému (v České republice se jedná primárně o Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, v přenesené působnosti pak o školské odbory na krajské i obecní úrovni).²

Mezinárodní testování PISA probíhá od roku 2000 v pravidelných intervalech, přičemž cyklus testování je tříletý. Testovanou skupinu tvoří patnáctiletí žáci (stanoveno rokem narození). V České republice jde o žáky základních škol a víceletých gymnázií, tedy žáky končící povinnou školní docházku a dále žáky prvních ročníků čtyřletých gymnázií a maturitních a nematuritních oborů středních odborných škol. Mimo zjišťování vzdělanostní úrovně žáků tak mohou výsledky šetření PISA posloužit ke zhodnocení faktu, nakolik budou tito žáci schopni začlenit se do moderních ekonomik a do běžného života moderní společnosti.

V rámci šetření PISA jsou žáci testováni vždy ve třech oblastech, konkrétně v oblasti matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti, přičemž jedna z těchto oblastí je v každém cyklu vždy hlavní.³ Gramotnost je zde chápána jako schopnost žáků aplikovat získané znalosti v situacích reálného světa. V aktuálním šestém cyklu z roku 2015, kterému se věnuje i následující sekundární analýza, byla hlavní testovanou oblastí přírodovědná gramotnost. Tato skutečnost bude zohledněna i v této zprávě a většina sekundárních analýz bude proto zaměřena právě na oblast přírodovědné gramotnosti.

Konkrétní školy i žáci, kteří se mezinárodního testování PISA účastní, jsou vybírání na základě přesných technických instrukcí takovým způsobem, aby byla zajištěna reprezentativita vzorku na národní úrovni (respektive aby bylo možné závěry testovaných žáků zobecnit na celou definovanou populaci žáků dané země) a zároveň tak, aby byly dodrženy jednotné mezinárodní standardy vybrané žakovské populace.⁴ Za výběr vzorku zodpovídá mezinárodní centrum a za organizaci celého šetření je v každé zemi zodpovědné národní centrum, kterým je stejně jako v jiných mezinárodních šetřeních v případě České republiky Česká školní inspekce. Pro testování PISA v roce 2015 bylo v každé zemi vybráno

1 Kritérium věku je zde stanoveno takovým způsobem, že v době testování musí žáci dosáhnout minimálního věku 15 let a 3 měsíce a maximálního věku 16 let a 2 měsíce. Většinu testovaných žáků ovšem tvoří patnáctiletí žáci, proto je dále v textu použito pouze toto označení.

2 Viz OECD 2014; OECD 2017a; OECD 2017b; ČŠI.

3 V rámci dominantní testované oblasti je součástí testování také zkoumání žáků v některé z konkrétních oblastí souvisejících s danou oblastí. V roce 2015 se například jednalo o specifickou oblast nazvanou *Týmové řešení problému (Collaborative problem solving)*. K výsledkům tohoto šetření v České republice ČŠI 2017a. V roce 2015 byla testována také finanční gramotnost jako vedlejší oblast, účast na tomto testování byla ale pro jednotlivé země dobrovolná. ČR se nezúčastnila.

4 Podrobněji k výběru vzorku škol i žáků viz OECD 2017b.

